

Sein antroponimoa

Antroponimoak dira lekuizenean artean aurki ditzazkegun interesgarrienak, formarik zaharrenek direlako eta era berean gure hizkuntzaren antzinako agiri jatorren lekukoak.

"Jaizkibel mendiko izen zahar batzuk" deitu nuen txostena irakurri nuen 1987ko uztailaren 24 an Euskaltzaindiko bileran. Txostenaren azken partean mikroponimiaz azaldu nuen salbuespenean nion: "Mikrotoponimia honetan ezer berezirik aurkitzekotan, begirada baten, *Sein* antroponimoa litzake bitxienetako bat. Gure mende honen hasieretan ba omen zen Martierrekan Sein izeneko errota, jatorriz Oiartzungoa nonbait, han etxe bat denez eta hemen, Hondarribian, XVIII. mendera arte ez zaigu agertzen Sein deitura, eta etxerik ez da izen horrekin." (ikus Euskera, 1988, XXXIII, 271.or.).

Aurtengo urtearen hasieran ohartu naiz, Higerdik Artzuerrotara doan bidean, oholezko iragarri bat jarri dutela bide hori Martierrakara heltzen den tokian, non ipintzen duen "Errota Sain erreka". Hau da, Sain, Sein

beharrez. Eta, Martierreka? Martierrekarik ez da aipatzen. Hor bi huts, beraz, onbeharrez kalte.

Horregatik nator gaurko honetan xehetasunezko jarraipenez, adierazpenen bidez argi ulertarazteko asmoz.

Lehenik esan beharra dut tokiaren lekukotasuna nahiko argi eman zigula Florentino Portu zenak *Fuenterrabia: notas históricas y curiosidades* zeritzon liburuan: "Errota Sein y Martierreka, Jauregui, se encuentran seguidos,..." (Lehen argitalpenaren 184.or eta bigarrenaren 260.ean) Hortik uler genezake Jauregi eta Sein errota jabeen deiturak direla. Baina errekaena, ezagutzen diren mapak lekuko, Martierreka da.

Nahasmendurik gerta ez dakigun, kontutan har, Sein, errota-aren izena zela eta ez errekaena. Artzu eta Kornutz (egungo ahozkerak Gornus bezala erabiltzen dena) bien artean dagoen erreka bakarra Martierreka dela. Bestalde, baita ere, argi kokatzeko, esan beharra dut, Martizkoerreka ere badela, baina Martitz eta Mu-naudi bitartean dagoena.

Goazen ostera Sein antroponimoaren garrantzia aurkeztera. Oartzunen bertan aldi berriak arte ez dugu aurkitzen Sein-en agiri idatzirik.

Adibidez, Isasti lezoarrak 1625ean idatzi zuen *Compendio Historial* delako haren 93. orrialdean Oartzungo etxeen zerrendan aipatzen du Sein, eta M. Lekuonak *Del Oyarzun antiguo* deritzan monografiaren 308. orrialdean, 1535. urtean hiriko ordenantzak idatzirik jartzeko bildu zirenen artean du Martin de Sein eta etxea ere bai 121. orrialdean. Gipuzkoako Diputazioak 1857ko *Nomenclátor*-ean dionez hiri-kaskotik hurbil, kilometro batera, aurkitzen omen da Sein etxea. Etxe eta deituraz aurkitu ahal izan ditudan agirik zaharrenak horiek dira.

Aitonensemetsa edo hidalgiaren frogantza, itxura denez, aski berandukoa du Sein deiturak. Egia esan, gipuzkoar jatorrizko guziak ziren aitonensemetsa Foruen arabera eta frogantza agiriak herbestera irtetzean ziren baliagarri, baina bakoitzak bere hirian agiririk ez zuen beharrezko. Horrela uler dezakegu hain beranduko frogantza agiria. García Carraffa anaiek *El Solar Vasco-Navarro*-ren VI. liburukian diotenez, Francisco Antonio Sein-ek frogatu omen zuen 1756an Oartzunen aitonensemetsa. Horrek baino lehenxeago ordean Ignacio Sein izen-deiturdunak 1749an Hondarribian ber-

tan. Hau izan daiteke hona etorri zen lehena eta agiri horren premiaz aurkitu zena hiritar eskubideez jabetzeko. Sein deiturako horiek beren harmarrian honako hau dakarte: gaztelua bere atarian haurra agertuz. Heraldika zaleek etimologiaz gehienetan huts handiak egiten dituzte, baina Seintarrak zuzen zebiltzala esango nuke, haurra bera antzinatik *seina* delako.

Deitura horren jatorria erro-mar kulturaren eraginaz Akitania eskualdean egin ziren epigrafitan aurkitzen da, eta era berean hor ditugu euskarazko lehen hitz eta izen soil idatziak, gure hizkuntzalari bikaina genduen Mitxelenak ikertu zituenaren arabera. *Apellidos vascos* (1953) zeritzan liburuan agertu zigan *se(h)i* eta *sei(n)* funtsean seme zirela (ikus liburuaren 15 eta 99. orrialdeetan). Handik hamaika urtera agertu zuen bere tesi nagusia, *Fonética histórica vasca* (1961), non zehazkiago aztertzen dituen epigrafia horietako hitzak, eta hemen arduratzen garenari buruzkoan, liburuaren 49. orrialdean, argibide hau eskaintzen du: *seyña*, "niño" eta *seyñtasuna*, "niñería". Hor bertan, aurreko liburuan bezala, Oartzunen badela Sein izena duen etxe bat oroitarazten zigan. Geroago, etengabeko lanari jarraituz, eman zuen *Textos arcaicos vascos* (1964) eta berriz ere agertzen ditu, baina hemen latinezko epigrafia osoak transkribatuz eta

euskaratikako guzia bereiztuz. Besteak beste, hemen, Sein-i dagokiona soilik aipatuko dugu; 6, 16 eta 17. orrialdeetan datoz *seme*, *sei(ñ)* eta *seni*. Gero, 147.ean, 1536. urtean Marineo Sicullo-k bildutako hitz zerrenda jasotzen digu eta hauen artean *senarra* eta *semea*, aurrean aipaturikoari eransgarri zerizkonak.

Azkue zenaren hiztegia begiratzten laster hatzemango diogu honako hauei: *Sein*, niño, infante; *Seindu*, aniñarse; *Seindun*, embarazada, eta abar, guziak lekukotasunez jarriak, zein herri-tan edo zein idazleek erabilia duen azalduz. *Senide* eta *sena*, zalantzarik gabe, sustrai beretikoak ditugu.

Errefrau eta sententzia liburu-rua luinean agertu zen 1596. urtean itzulpenarekin eta hiru aldiz dator *seia*, hiruretan haur bezala itzuliz (ikus J. Urkixoren adierazpenez Auñamendi editorialak 1964 eta 1967. urteetan argitaratutako bi liburuetan 55, 166 eta 237. errefrauak).

Uriartek joan zen mendea-
ren erdialdera L.L. Bonaparte
printzearen eskariz egin zuen Bi-
blia itzulpenean dator: "Eta sein-
dun egonik, deadar egiten eban
seiña egiten jardunez eta ler egi-
ten eban miñez seiña egiteko".

Guzti hoiegatik eta Euskal
Herriaren altxorra hizkuntza bal-
din bada, merezi du arreta jar-

tzea altxor horren muinetatikoak
ditugunez hitz zahar hoi-
ek. Eta, leku-izenetan, antroponimoak
dira gure izenik zaharrenak gor-
detzen dituztenak. Ondare beza-
la hain literatura guti jasi dugu-
nezkerok, kontu handiz hartu
beharrezkoak zaizkigu toponi-
moak eta hauen artean bereziki
antroponimoak. Martierreka edo
Sein bezalako antroponimoak
hizkuntzaren antzinako agiri bitxi
horietakoak direnezkerok.

"Errota Sain erreka" jarri
duenak Martierreka ukatu du eta
Sein-en zentzua ere bai. Gaur
oraindik, inguruko zaharrek ba-
dakite han zela Sein-errota.
Biltzaileak ere susmatze sena
behar du galde-erantzunetan
ahozkerari adi egoteko, zeren
badira izen asko jakinaren oker
ahoztatzen dituztenetakoak; ho-
rregatik, ahal delarik, agiri zaha-
rrekin erkatu beharra dago.

Leku-izenen bilketan beste
arazo bat euskararik ez dakitene-
na, zeren horiek adimena en-
tzungor izaten bai dute erdaraz
agertzen ez diren zenbait hoske-
ra ulertzeko. Adibidez, -tz et -tx
berezi ezina zaie, baina hortaz
ez dira ohartzen. Horregatik,
duela bizpahiru urte, Jaizkibelgo
bideetan jarri zituzten iragarrie-
tan Martitx, Gaztarrotx eta horre-
lakoak irakurtzen ziren, Martitz
eta Gaztarrotzen orde. Hor ere,
euskarari, onbeharrez kalte.

Juan San Martin